

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl naujų psichoaktyviųjų medžiagų

COM(2013) 619 final – 2013/0305 (COD) –

COM(2013) 618 final – 2013/0304 (COD)

(2014/C 177/10)

Pranešėjas **David SEARS**

2013 m. spalio 4 d. Europos Komisija, 2013 m. spalio 7 d. Taryba ir 2013 m. spalio 8 d. Europos Parlamentas, vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl naujų psichoaktyviųjų medžiagų

COM(2013) 619 final – 2013/0305 (COD) – COM(2013) 618 final – 2013/0304 (COD).

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. gruodžio 19 d. priėmė savo nuomonę.

495-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. sausio 21–22 d. (sausio 21 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 148 nariams balsavus už ir 2 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK pritaria kad 2005 m. Tarybos sprendimą⁽¹⁾ dėl naujų psichoaktyviųjų medžiagų reikia atnaujinti. Komitetas sutinka, kad reikia geriau suderinti šiame procese dalyvaujančių ES agentūrų veiksmus, nustatyti griežtesnį duomenų rinkimo tvarkaraštį ir numatyti galimybę taikyti įvairesniais kriterijais pagrįstą vidinį skirstymą į mažą, vidutinę arba didelę riziką keliančias medžiagas. Visi veiksmai, skirti tiekimui apriboti, turėtų būti proporcingi bei grindžiami šia klasifikacija ir atlikti laiku.

1.2 EESRK taip pat nurodo, kad daugeliu atvejų nebuvo poveikio vertinimą patvirtinančių duomenų, kad naujų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas ES yra nevienodas, o visuomenės nuomonė ir politiniai sprendimai valstybės narėse labai skiriasi. Komisija yra teisi nurodydama, ką būtų galima pasiekti remiantis ES sutartyje numatytomis politinėmis priemonėmis ir atsižvelgiant į esamus biudžeto suvaržymus, tačiau ji neturėtų tuo apsiriboti ir įvardyti, ko iš tikrųjų reikėtų imtis.

1.3 EESRK mano, jog yra ko pasimokyti ir iš pokyčių ES nepriklausančiose šalyse; į tai reikėtų atkreipti dėmesį visuose būsimuose poveikio vertinimuose. Tuo tarpu, būtina užtikrinti geresnį ir tinkamiau finansuojamą duomenų rinkimą ES apie visus veiksmus (medžiagų prieinamumą, tiekimo kelius, ekonomines galimybes ir socialinius poreikius), informacijos perdavimo kelius (internetas ir socialiniai tinklai) ir rezultatus (įvertinami susirgimai ir kiti pakenkimai).

1.4 Norint priimti tokį pasiūlymą dėl reglamento, koks jis pateiktas dabar, reikėtų patikslinti nemažai techninių aspektų; jie išdėstyti šios nuomonės 5 skyriuje. Sėkmingas reglamento įgyvendinimas priklausys nuo valstybių narių politinės paramos, duomenų teikimo ir finansavimo. Būtina susitarti dėl praktinių tikslų. Reikia tęsti mokslinius tyrimus ir įvardyti geriausią (ir blogiausią) kontrolės ir gydymo praktiką. Su kitais šioje srityje veikiančiais subjektais reikėtų reguliariai dalytis informacija apie ES lėšomis finansuojamų mokslinių programų, pavyzdžiui, *eSBIR*es, *Orion* ir *ALICE-RAP*, projektus ir jų rezultatus bei geriau įtraukti juos į poveikio vertinimus ir kitus pasiūlymus dėl teisės aktų. Duomenų rinkimas, rizikos įvertinimas ir žinių perdavimas turėtų būti tęsiamas realiuoju laiku per Pilietinės visuomenės forumą narkotikų tema (arba, galbūt, per platesnės apimties „naujų psichoaktyviųjų medžiagų“ platformą), įtraukiant visus suinteresuotuosius subjektus, visų pirma, tiesiogiai dalyvaujančias NVO ir paramos grupes. Tai turėtų apimti visas naujas psichoaktyvias medžiagas, įskaitant tas, apie kurias jau pranešta ir kurios naudojamos vienos, mišiniuose arba kaip priemaišos kitose naujose psichoaktyviosiose medžiagose. Su valstybėmis narėmis reikėtų dažniau derinti prioritetus ir galimybes imtis veiksmų. Reikėtų apvarstyti galimybes imtis alternatyvių arba vienodus ES masto veiksmus, apsiribojančius pasiūlos mažinimu, papildančių priemonių.

⁽¹⁾ 2005/387/JHA, OL L 127/32, 2005 5 20.

2. Įžanga

2.1 Gamtoje egzistuojanti arba specialiai teisėtu arba neteisėtu tikslu susintetinta medžiaga laikoma „psichoaktyviaja“, jei be kitų jos fizinių, cheminių, toksikologinių ir aplinką veikiančių savybių, ji gali stimuliuoti arba slopinti ją vartojančio žmogaus centrinę nervų sistemą ir sukelti haliucinacijas ir (arba) lemti judėjimo funkcijos, mąstymo, elgsenos arba nuotaikos pokyčius.

2.2 Toks poveikis gali būti laikomas naudingą, kai medžiagos ruošiamos, skiriamos ir naudojamos kontroliuojamomis sąlygomis kaip medicininiai produktai konkrečioms ligoms gydyti– arba nenaudingą arba potencialiai arba iš tikrųjų pavojingą, kartais itin pavojingą, jei paties vartotojo sprendimu vartojamos siekiant tik pirmiau išvardyto poveikio. Ši rizika labai padidėja, jei prie medžiagų galima priprasti ir jei jos yra ekonomiškai eksploatuotinos.

2.3 Todėl tokios medžiagos kaip morfijus, heroinas, kokainas, ekstazis ir kanapės bei daugelis jų išvestinių produktų ir prekursorių, kartu su amfetaminais, barbitūratais, benzodiazepinais ir kitais haliucinacijas sukeliančiais narkotikais yra daugiau ar mažiau sėkmingai kontroliuojamos vadovaujantis dviem visame pasaulyje nacionaliniu lygmeniu nevienodu mastu įgyvendintomis JT konvencijomis ⁽²⁾ (1961 m., 1971 m.) ir Protokolu ⁽³⁾ (1972 m.).

2.4 Bet kokios psichoaktyviosios medžiagos, kurios pirmiau nėra išvardytos ir kontroliuojamos, ES (ir kai kuriuose kituose) teisės aktuose apibrėžiamos kaip „naujos“ – nepaisant laiko, nuo kada jos yra žinomos arba naudojamos kitais, dažnai teisėtais, tikslais. „Naujomis psichoaktyviosiomis medžiagomis“ jos vadinamos tik tuo atveju, kai nustatoma (arba įtariama), kad jos tik dėl savo psichoaktyviųjų savybių parduodamos arba platinamos individualiems vartotojams nesant medicininės arba kitokios priežiūros.

2.5 Alkoholiui, tabakui ir kofeinui, kurie vartojant įvairiomis dozėmis atitinka pirmiau išvardytus naujų psichoaktyviųjų medžiagų ir ilgalaikės žalos kriterijus, JT ir ES apibrėžtys yra netaikomos. Tai sudėtingiau atlikti „gatvėje“ arba vykdant akademinis tyrimus, kur jų naudojimas ir poveikis yra mišrus – ir kur alkoholio ir tabako poveikis sveikatai ir socialinis poveikis stipriai viršija daugelio naujų psichoaktyviųjų medžiagų poveikį. Nepaisant to, mokslininkai ir reguliavimo institucijos ne visada sutaria šiais klausimais, todėl dabar skubiai reikalinga bendrai sutarta procedūra, leidžianti kiekybiniu pagrindu įvertinti žalą ir riziką.

2.6 Nustatyta, kad ES kartais arba nuolat vartojama (arba buvo vartojama) daugiau kaip 300 naujų psichoaktyviųjų medžiagų. Šiuo metu valstybės narės maždaug kiekvieną savaitę praneša apie vieną naują medžiagą. Kadangi naujosios medžiagos nėra kontroliuojamos, jų vartojimas nėra neteisėtas; taigi jos yra leistos ir gali būti apibūdintos kaip „teisėtos“ – vadinasi yra „saugios“ arba „jomis leidžiama prekiauti“. Daugeliu atvejų egzistuoja labai mažai šias prielaidas patvirtinančių ar paneigiančių mokslinių duomenų. Uždraudus kokią nors konkrečią medžiagą, Kinijoje arba Indijoje gali būti labai greitai susintetinti ir iš ten atvežti nauji šių medžiagų variantai – kai kuriais atvejais – ES organizuotų grupių arba pavienių asmenų užsakymu. Be to, egzistuojančios medžiagos ES taip pat gali būti pradėtos naudoti neteisėtai. Dažniausiai tai daroma siekiant pelno; kitais atvejais pagrindinis tikslas yra apeiti įstatymus. Europos narkotikų ir narkomanijos informacinio tinklo (REITOX) nacionaliniai centrai teikia išankstinius išspėjimus ir dalijasi informacija apie naujai nustatytas psichoaktyviasias medžiagas.

2.7 Naujos psichoaktyviosios medžiagos parduodamos įvairiais prekiniais pavadinimais, kurie neįtraukti į jokią sistemą, sudaryti iš santrumpų ir (arba) egzotiškų pavadinimų, dažnai mišiniuose su kitais uždraustais, naujais arba kitais šioms medžiagoms nepriskiriamais produktais, įskaitant žolinius produktus, medicininės veikliašias medžiagas, maisto papildus, tabaką, kofeiną ir inertinius priedus. Sudėtis yra nenuosekli ir nekontroliuojama; perspėjimų dėl saugumo nėra arba jie pridedami tik dėl leidimo prekiauti (nurodant „nėskirta vartoti žmonėms“). Ženklinimas gali būti sąmoningai klaidinantis (produktai, kurie gali būti įkvepiami, rūkomi arba švirkščiami, nurodomi kaip „vonios druska“ ar „smilkalai“).

2.8 Šiomis medžiagomis prekiauja specialūs platintojai arba mažmeninės prekybos vietos (narkotikų vartotojų reikmenų ar kitų reikmenų parduotuvėse („headshop“, „smartshops“ arba „smokeshop“ kartu su kitomis rūkantiesiems skirtomis prekėmis) ir internetu (čia galima atsiskaityti kreditine kortele, pateikiami produktų aprašymai ir prekiautojų atsiliepimai bei gali būti nedelsiant pristatyti į namus). Anoniminės interneto svetainės kelia ypatingų problemų. Vienos dozės kaina, palyginti su nelegaliais narkotikais, yra gana žema. Socialiniai tinklai skatina naujas tendencijas ir padeda keistis potyriais. Vartojimas (teisėtos svaigosios medžiagos – angl. „legal highs“, klubiniai, vakarėlių arba laisvalaikio (dizainerių) narkotikai) ES labai nevienodas ir atrodo, kad pamažu auga. Airijoje, Lenkijoje, Latvijoje ir Jungtinėje Karalystėje vartojimas viršija vidurkį. Žmonių, kurių patekimas į ligoninę tiesiogiai susijęs su šių medžiagų vartojimu, skaičius kol kas vis dar nedidelis (neaišku, ar dėl patikimų duomenų trūkumo ši informacija atspindi tikrąją žalą dydį).

⁽²⁾ Bendroji narkotinių medžiagų konvencija, 1961 m.

⁽³⁾ 1972 m. Jungtinių Tautų protokolai, kuriuo iš dalies keičiama Bendroji konvencija dėl narkotikų.

2.9 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmiau, ir lyginant su nuolatiniais priklausomybę turinčiais neteisėtų narkotikų vartotojais, naujų psichoaktyviųjų medžiagų vartotojai (konkrečiai, JK, kur surenkama daug duomenų) iki šiol dažniausiai buvo jauni, gana pasiturintys, nenusikalstantys ir, prireikus, labiau linkę gydytis asmenys. Kadangi šie asmenys yra nepraradę ryšių su šeima ir darbo aplinka, jų pasveikimo galimybės paprastai yra geros. Tokiems žmonėms patyrus nelaimingą atsitikimą arba mirus, tai paprastai vertinama kaip netikėta asmeninė tragedija ir dažniausiai sulaukia pakankamai daug žiniasklaidos ir, dėl tos pačios priežasties, politikų dėmesio.

2.10 Atsižvelgiant į tai, visiškai nekeista, kad ES valstybėse narėse ir visame pasaulyje visuomenė ir politikai labai skirtingai vertina naujų psichoaktyviųjų medžiagų kontrolę. Urugvajus neseniai legalizavo kanapes. Naujoji Zelandija ketina leisti naudoti „nedidelės rizikos“ naujas psichoaktyvias medžiagas, kurių kokybė turės būti tikrinama. Airija smarkiai sumažino mažmeninių prekybos vietų skaičių; Nyderlandai ir Kanada ketina imtis tokių pačių priemonių. JK paprastai buvo linkusi uždrausti atskirus produktus arba jų grupes, tačiau šiuo metu svarsto alternatyvias strategijas. Belgija ketina uždrausti tam tikrų produktų grupes. Imamasi priemonių apriboti anoniminėse svetainėse siūlomų neteisėtų narkotikų pardavimą; tačiau teisėtas narkotikų pardavimas greičiausiai suklestės.

3. Komisijos pasiūlymo santrauka

3.1 2005 m. Tarybos sprendimu⁽⁴⁾ nustatoma keitimosi informacija apie naujas psichoaktyvias medžiagas, jų rizikos įvertinimo ir kontrolės sistema. Paaikškėjo, kad vadovaujantis šiuo sprendimu buvo galima tik reaguoti į jau esančias problemas, surinkti pernelyg mažai informacijos, nepakankamu mastu įvardyti rizikos kategorijas, be to, buvo mažai galimybių imtis suvaržančių priemonių. 2011 m. Taryba kreipėsi į Komisiją su prašymu atnaujinti Sprendimą.

3.2 Šiame pasiūlyme nustatomos priemonės, kurios laikomos reikalingomis, įskaitant Pasiūlymą dėl direktyvos, kuria persvarstomas Tarybos pamatinis sprendimas⁽⁵⁾, nustatantis būtiniausias nuostatas prekybos narkotikais srityje. Juo išplečiama sąvokos „narkotikai“ apibrėžtis, siekiant, kad naujoms psichoaktyviosioms medžiagoms, kurios kelia didelę riziką sveikatai, visuomenei ir saugai, ES būtų pradėtos taikyti tos pačios nuolatinio rinkos ribojimo priemonės, kurios taikomos atitinkamose JT konvencijose ir Protokole išvardytoms medžiagoms.

3.3 Prie Pasiūlymo dėl reglamento dėl naujų psichoaktyviųjų medžiagų pridėdamas vidaus poveikio vertinimas, kuriame nurodomi duomenų prieinamumo, tikrojo vartojimo, sveikatos priežiūros išlaidų ir visuomenės bei vyriausybių taikomų priemonių skirtumai visoje ES. Tais atvejais, kai duomenų neturima, pateikiami apytikriai skaičiavimai. Politikos priemonės vertinamos atsižvelgiant į efektyvumą siekiant užsibrėžtų tikslų, ekonominių, finansinių ir socialinių poveikį ir proporcingumą, taip pat ir į tai, kaip jas pripažįsta suinteresuotieji subjektai.

3.4 Pasiūlymas pagrįstas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 114 straipsniu, kuriuo vadovaujantis būtina užtikrinti tinkamą vidaus rinkos veikimą ir aukštą sveikatos, saugos ir vartotojų apsaugos lygį. Juo siekiama sutrumpinti reagavimo laiką ES lygiu, suteikti galimybę imtis tikslingų ir tinkamų priemonių, spręsti problemas, susijusias su dvejopo naudojimo medžiagomis ir teisėtos ekonominės veiklos vykdytojų teisinio tikrumo trūkumu, ir naujų psichoaktyviųjų medžiagų rinką sujungti su platesne vidaus rinka.

3.5 Pasiūlyme nustatomas Komisijos, Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro (ENNSC), Europolo ir kitų glaudžiai susijusių Europos agentūrų (atsakingų už vaistus, chemines medžiagas ir maisto saugą) rengiamos bendros ataskaitos duomenų rinkimo tvarkaraštis, pagrįstas valstybių narių pateiktais išankstiniais išpėjimais apie naujai nustatytas psichoaktyvias medžiagas.

3.6 Remdamasis šia ataskaita ENNSC galėtų parengti oficialų rizikos įvertinimą, kuris savo ruožtu galėtų paskatinti Komisiją imtis veiksmų. Pasiūlyme nurodomi kriterijai, kuriais remiantis medžiagos keliamos rizikos sveikatai, visuomenei ir saugai lygį galima skirstyti į mažą, vidutinį arba didelį. Jei rizika laikoma maža, jokių tolesnių veiksmų imamasi nebus. Vidutinės arba didelės rizikos atveju Komisija gali laikinai arba visam laikui uždrausti konkrečių naujų psichoaktyviųjų medžiagų prekybą ir, ypatingais atvejais, jų gamybą, platinimą, importą arba eksportą.

⁽⁴⁾ Žr. 1 išnašą.

⁽⁵⁾ 2004/757/JHA, OL L 335/8, 2004 11 11.

3.7 Pasiūlyme nurodoma, kad, atsižvelgiant į naują informaciją, turi būti atliekamas pakartotinis rizikos lygio įvertinimas ir reguliarus ataskaitų teikimas bei reglamento įgyvendinimo, taikymo ir efektyvumo vertinimas. Toliau bus tęsiami moksliniai tyrimai ir analizė. Valstybės narės įpareigojamos išdėstyti rinkos apribojimo pažeidimo atveju taikomų administracinių sankcijų taisyklės ir užtikrinti, kad jos būtų efektyvios, proporcingos ir atgrasios. Pasiūlymas laikomas neturintiu jokio tiesioginio poveikio ES biudžetui.

3.8 Reglamentas įsigalioja praėjus 20 dienų nuo jo paskelbimo Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje ir yra privalomas valstybėse narėse. Ankstesnis Tarybos sprendimas⁽⁶⁾ panaikinamas ir pakeičiamas.

4. Bendrosios pastabos

4.1 EESRK palankiai įvertino 2011 m. Komisijos komunikatą „Ryžtingesnė Europos kova su narkotikais“ ir 2012 m. pasiūlymą dėl Reglamento dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių). Komitetas laukė tolesnių pasiūlymų dėl „naujų psichoaktyviųjų medžiagų“ ir pasiūlė parengti išsamias gaires dėl veiksmingų priemonių ES ir valstybių narių lygiu.

4.2 Kai dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių), ypatingas dėmesys buvo atkreiptas į tai, koku mastu susijusios šalys (Komisija ir ribotas skaičius teisėtų gamintojų, prekybininkų ir galutinių vartotojų) laikėsi 1988 m. Jungtinių Tautų konvencijos⁽⁷⁾ 12 straipsnio reikalavimų dėl bendradarbiavimo siekiant pageidaujimų tikslų. Konkrečiu nedideliu acto rūgšties anhidrido kiekio neteisėto naudojimo heroinui gaminti atveju šie kiekiai galėti būti apibrėžti gana tiksliai.

4.3 Tačiau to dar negalima pasakyti apie naujas psichoaktyvias medžiagas. Faktinis jų vartojimas ir visuomenės bei politikų reakcija šiuo klausimu labai skiriasi valstybėse narėse ir visame pasaulyje. Daugeliu atvejų pagrindiniai duomenys nerenkami arba nelyginami; atskiros tragedijos pritraukia žiniasklaidos dėmesį; politiniai veiksmai ne visada yra pagrįsti moksliniais faktais ir profesionaliais patarimais ir kartais jiems net prieštarauja; kiti glaudžiai su tuo susiję veiksniai, įskaitant daug labiau paplitusių ir daug didesnę žalą darantį alkoholio ir tabako vartojimą, laikomi pernelyg sudėtingais, kad jiems būtų galima taikyti vienodą reguliavimą; be to, akivaizdu, kad skiriasi senosios ir jaunosios kartos santykis su internetine prekyba ir socialiniais tinklais suvokimo formavimo procese, požiūris į riziką ir psichoaktyviųjų medžiagų (tiek senųjų, tiek naujų), vartojimas rekreaciniais tikslais.

4.4 Atsižvelgiant į šias aplinkybes, dėl kurių nepaprastai sudėtinga rasti sprendimą dėl naujų psichoaktyviųjų medžiagų, reikėtų pacituoti dvi ankstesnėse EESRK nuomonėse pateiktas pastabas: „valstybė negali sukelti didesnės žalos ir pavojaus nei ta žala ir pavojus, nuo kurių ji gina savo piliečius“⁽⁸⁾ ir – tai taikoma ir daugeliui kitų reguliuotojams svarbių temų – „politika turi būti grindžiama duomenimis ir patirtimi, o ne atvirksčiai“⁽⁹⁾. Tai gali būti lengviau pasakyti, nei padaryti.

4.5 Šie pasiūlymai susirūpinimą kelia, žinoma, ne todėl, kad jie galėtų pakenkti, o veikiau todėl, kad jie nepakankamai veiksmingi ir gali trukdyti taikyti išsamesnius visuomenei svarbius daugiadisciplininius, duomenimis pagrįstus metodus, reikalingus norint bent jau susitarti dėl esamos padėties vertinimo ir konkrečioms gyventojų grupėms skirtų ilgalaikių tikslų. Jei dėl to neįmanoma susitarti iš anksto ir nenumatoma jokia politinė ir finansinė parama, tai turėtų būti pripažįstama rengiant pasiūlymą dėl ES lygmens reglamento.

4.6 EESRK pažymi, kad pasiūlymu siekiama kitų tikslų, įskaitant išspręsti problemas, susijusias su dvejopu naudojimu, neteisėtu legalių medžiagų naudojimu ES ir „teisėtų veiklos vykdytojų“ teisinio tikrumo trūkumu. Tačiau poveikio vertinime šie tikslai kiekybiškai neišreikšti, todėl pasiūlyme jiems skiriama labai nedaug dėmesio. Kitos galimybės užpildyti ankstesnių sesės aktų paliktas spragas iš viso nesvarstomos. Todėl sunku pasakyti, ar teisiniu pagrindu pasirinktas Sutarties straipsnis (SESV 114 straipsnis) šiuo atveju yra tinkamas ar ne. Norint patikslinti šį ir daugelį kitų punktų, būtų galima pasinaudoti statistiniais duomenimis apie iki šiol į sąrašą įtrauktą 300 medžiagų.

4.7 EESRK yra tvirtai įsitikinęs – ir ne kartą tai pakartojęs – kad pasiūlos reguliavimas yra tik viena sprendimo dalis ir pats savaime vargu ar duos naudingų ar išmatuojamų rezultatų. Daugiau dėmesio reikia skirti paklausos suvokimui – ir rasti geresnius būdus, kaip užtikrinti, kad pasiūlos tenkinimas keltų kuo mažesnę riziką. Kaip visada, be rizikos apsieiti neįmanoma, tačiau ją galima gerokai sumažinti. Tačiau geresni ir tinkamai platinami duomenys turėtų padėti.

⁽⁶⁾ Žr. 1 išnašą.

⁽⁷⁾ Jungtinių Tautų konvencija dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta (1988 m.).

⁽⁸⁾ Žr. EESRK nuomonę, OL C 229/85, 2012 7 31.

⁽⁹⁾ Žr. EESRK nuomonę OL C 76/54, 2013 3 14.

4.8 EESRK taip pat pažymi, kad baudžiamosios sankcijos turėtų būti taikomos tik siekiantiems gauti komercinės naudos iš prekybos tomis medžiagomis, kurios jau žinomos kaip uždraustos arba galinčios rimtai pakenkti žmonių sveikatai. Tai visų pirma taikoma naujoms psichoaktyviosioms medžiagoms, kurių atveju rizika, turimomis žiniomis, manoma yra mažesnė nei „senų“ arba neįtrauktų į sąrašą psichoaktyviųjų medžiagų. Tokiais atvejais vartotojų įkalinimas ir neišvengiamas jų sąlytis su „senomis“ psichoaktyviosiomis medžiagomis būtų pats blogiausias sprendimas tiek konkrečiam asmeniui, tiek ir visai visuomenei. Norint, kad konkrečios ES gyventojų grupės, visų pirma tiesiogiai su šia problema susijęs jaunimas, pasitiktų taikomomis priemonėmis, pasiūlyme tai būtina aiškiai nurodyti.

5. Konkrečios pastabos

5.1 Pasiūlyme pateikiamos kai kurių, tačiau ne visų pagrindinių vartojamų sąvokų apibrėžtys, tačiau nepaaiškinama, kaip reikėtų jas taikyti šioje neįprastos struktūros, sparčiai augančioje, iš dalies teisėtoje, iš dalies neteisėtoje, iš dalies skaidrioje, iš dalies reguliuojamoje rinkoje, kurios produktai dažniausiai gaminami už ES ribų. „Ekonominės veiklos vykdytojo“ sąvoka neapibrėžta, ir galima daryti prielaidą, kad tai gali būti teisėtas prekiautojas (tiesioginė prekyba arba per „headshop“ arba internetu) arba neteisėtas prekiautojas (prekiaujantis uždraustomis narkotinėmis medžiagomis. Ką visuotinės prekybos internetu laikais reiškia sąvoka „pateikimas į rinką“? Kodėl „mišinys“ gali būti sudarytas tik iš dviejų arba daugiau naujų psichoaktyviųjų medžiagų, o ne, pavyzdžiui, vienos naujos psichoaktyviosios medžiagos ir įvairaus kiekio tabako, kofeino, žolelių arba inertinių priedų? Ar nevertėtų dėmesį sutelkti į „naudotojus“, apibrėžiant juos, kaip „asmenis, vartojančius naujas psichoaktyvias medžiagas be gydytojo priežiūros“, užuot orientavusis į daug platesnę „vartotojų“ grupę („fizinis asmuo, kuris veikia siekdamas tikslo, nesusijusių su jo amatu, verslu ar profesija“), kurių dauguma nieko bendro su šiomis medžiagomis neturi? Jei pasiūlymas turi būti proaktyvus, o ne reaktyvus, ar nederėtų dėmesį sutelkti ir į naujas psichoaktyvias medžiagas, kurių „atsiradimo, remiantis moksliniais tyrimais ir vertinimais, pagrįstai tikėtina sulaukti“? Be to, kritiškai vertinama tai, kad įrodinėjimo pareiga nuo tiekėjų, kurie turėtų įrodyti, kad jų produktai kelia „mažą riziką“, perkeliama ENNSC ir Komisijai – tokiu būdu galima pamanyti, kad jos suteikia leidimą prekiauti šiais produktais.

5.2 Reikėtų tiksliau išdėstyti naujų psichoaktyviųjų medžiagų apibrėžtį – galbūt užuot vadinus „naujomis“, (pagal šį ES pasiūlymą) reikėtų jas vadinti „apie kurias pranešta“, nes kalbant apie „naujas“, omeny turimos galiojančios JT konvencijos. Atsižvelgiant į tai, kad periodiškai neatliekami (ir negali bei neturėtų būti atliekami) šių medžiagų psichoaktyviųjų savybių bandymai vadovaujantis REACH arba kitais medžiagoms taikomais teisės aktais, sukaupia labai nedaug informacijos, koks medžiagos kiekis gali turėti (arba būti parduodamas, kaip turintis tokį poveikį) didesnę ar mažesnę tokį poveikį. Kadangi sąvoka „psichoaktyvioji medžiaga“ taikoma tik tada, kai atitinkamą poveikį jaučia žmonės, akivaizdu, kad bandymų su gyvūnais trūkumai yra akivaizdūs.

5.3 EESRK kelia susirūpinimą tai, kad pasiūlyme daugiausia dėmesio skiriama atskiroms medžiagoms, o ne plačiai prekiaujamiems mišiniams. Pasiūlyme nustatomas tvarkaraštis, kurio agentūros turi laikytis imdamosi veiksmų – tačiau tai negalioja Komisijai, kuriai nenumatytas joks tvarkaraštis nei bendrai ataskaitai inicijuoti, nei rizikos vertinimui atlikti. Procedūra pradedama taikyti „kelioms“ valstybėms narėms įvardinus tą pačią naują psichoaktyviąją medžiagą; kyla klausimas – kodėl neužtenka vienos valstybės narės, jei atvejis rimtas? Kiek valstybių narių yra „keletas“? Be to, neaišku, kokių veiksmų Komisija imsis (galimo) tolesnės agentūrų perduodamos informacijos nebuvimo atveju – o tai labai svarbu, jei nebus valstybių narių politinio indėlio. Pasiūlymu nenumatomi veiksmai pagal kitus ES arba valstybių narių teisės aktus, pavyzdžiui, ženklinimo arba prekybos teisės aktus, bendros vartotojų apsaugos, arba kitus chemijos, medicinos arba maisto saugos ir apsaugos teisės aktus. Narkotikų vartotojų reikmenų parduotuvės („headshops“), jei joms leista tęsti veiklą, turėtų visapusiškai laikytis vartotojų apsaugos teisės nuostatų.

5.4 EESRK ypatingą susirūpinimą kelia papildomų šiam darbui skirtų lėšų stoka. Jei numatytus tikslus galima įgyvendinti turimomis lėšomis, kodėl šios procedūros netaikomos jau dabar? Ar galima pasiekti svarių rezultatų neskyrus papildomų lėšų? Ar tikrai reikalingas (valstybėms narėms skirtas) reglamentas, norint nustatyti, kaip įvairios ES agentūros turi bendradarbiauti – o gal, remiantis turima patirtimi, šiuos vidinius procesus abipusiu sutarimu būtų galima keisti tinkamesniu metu?

5.5 EESRK pažymi, kad poveikio vertinimui, kuriuo šis pasiūlymas pagrįstas, trūksta palyginamųjų duomenų iš visų valstybių narių apie naujų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą, poveikį ir su tuo susijusias sveikatos priežiūros išlaidas. Jei būtų galima parodyti, kad šios išlaidos yra didelės ir patiriamos visose valstybėse narėse, tada ES agentūrų veikla būtų ekonomiškai efektyvi. EESRK nerimą kelia tai, kad pasiūlyme nenustatomi būtiniausi ataskaitų teikimo standartai – savo ruožtu, nustačius šiuos standartus, prireiks skirti daugiau pripažinimo ir paramos dažniausiai savanoriškais pagrindais dirbantiems nacionaliniams ryšių punktam, perduodantiems svarbius duomenis per REITOX.

5.6 EESRK pritaria, kad, taikant iš anksto suderintus kriterijus, būtina atlikti naujų psichoaktyviųjų medžiagų vidinį skirstymą į keliančias mažą, vidutinę ir didelę riziką – atsižvelgiant į šiuo metu turimus įrodymus. Tačiau tai neturi būti suprantama kaip teisėtos ar saugios prekybos leidimas, ir bet kuriuose viešai prieinamuose sąrašuose tai turėtų būti aiškiai nurodyta. Atsižvelgiant į duomenų trūkumą ir sunkumus, susijusius su kiekybiniu rizikos įvertinimu, galima tikėtis, kad perkvalifikavimas bus atliktas naujų duomenų pagrindu. .

5.7 Be to, EESRK pritaria galiojančioms ENNSC rekomendacinėms pastaboms dėl naujų psichoaktyviųjų medžiagų rizikos įvertinimo, pagal kurias kitos „senos“ arba į „naujos psichoaktyviosios medžiagos“ apibrėžtį neįtrauktos, tačiau plačiai vartojamos psichoaktyviosios medžiagos, būtų vienodu mastu įtrauktos į sąrašą, kaip orientaciniai parametrai, įskaitant, pavyzdžiui, heroiną, kokainą, kanapes, ekstazį, alkoholį ir tabaką. Jei to neįmanoma atlikti, net ir turint duomenis, tada tai nepavyks su naujomis psichoaktyviosiomis medžiagomis, apie kurias duomenų turima mažai, jie neišsamūs ir dažnai prieštaringi; gali būti, kad naujai prekyboje atsiradusios naujos psichoaktyviosios medžiagos gali turėti nedidelį socialinį, nusikalstamą poveikį arba poveikį aplinkai, tačiau nekontroliuojamai vartojamos jos vis tiek gali būti labai pavojingos žmonių sveikatai.

5.8 EESRK mano, kad taikant visapusiškesnę požiūrį į priklausomybę ir narkomaniją, būtų galima taip pat imtis geriau finansuojamų nacionalinio lygmens prevencinių priemonių ir taikyti geresnį medicininį gydymą. Šiuo atveju labai svarbu suvokti skirtingų amžiaus grupių (10–18, 18–25 ir 25+) gyvenimo būdą ir pažiūras. Socialiniams tinklams ir internetinei prekybai bei konsultavimo paslaugoms jau dabar tenka svarbus vaidmuo formuojant tendencijas arba dalijantis perspėjimais apie riziką, o ateityje šios priemonės darys vis didesnę įtaką priimant asmeninius sprendimus šioje srityje. Būtina skatinti ir visapusiškai finansuoti šios srities stebėsenos projektus. Tinkama sveikatos apsauga turėtų būti svarbesnė nei teisingumas ir vidaus rinka.

5.9 EESRK pripažįsta, kad atėjus laikui prireiks teisinių nuostatų; tačiau šiuo metu visiškai neaišku kokių ir kokios formos teisės aktų reikės. Valstybės narės problemas suvokia skirtingai, pirmenybę teikia skirtingiems sprendimas, todėl jos turi turėti galimybę imtis veiksmų skirtingais laikotarpiais. Visame pasaulyje draudimai ir leidimai labai skiriasi. Būtų labai naudinga stebėti pokyčius dviejose kaimyninėse ekonominiu ir kultūriniu požiūriu panašiose Pietų pusrutulio šalyse – Australijoje ir Naujojoje Zelandijoje. Šioje srityje labai svarbu bendradarbiauti su JAV ir kitomis šalimis, kuriose išplėtota prekyba internetu. Prekybinėse derybose su Kinija ir Indijoje reikėtų aptarti priemones, kaip sumažinti senų, į „naujos psichoaktyviosios medžiagos“ apibrėžtį neįtrauktų ir naujų psichoaktyviųjų medžiagų gamybą ir pardavimą.

5.10 Tai visų pirma pasaulinė problema – ir atliekant bet koki tolesnį poveikio vertinimą ar rengiant pasiūlymą dėl reglamento į tai būtina atsižvelgti ir apvarstyti platesnį galimų veiksmų spektrą, nors iš pradžių ES lygiu tai įgyvendinti gali atrodyti ir neįmanoma. Šioje srityje ENNSC tenka pagrindinis vaidmuo. Prireikus turėtų būti skiriama papildomų lėšų. Reikėtų glaudžiau koordinuoti susijusias mokslinių tyrimų programas ir plačiau dalytis jų rezultatais. Reikia tikėtis, kad prireikus teisės aktų – nesvarbu kokio lygmens – jie bus labiau pagrįsti įrodymais, kad galėtų išspręsti pirmiau išvardytas problemas.

2014 m. sausio 21 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*
